

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Sameksistens mellem genetisk modificerede afgrøder og konventionelle og økologiske afgrøder«

(2005/C 157/29)

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg besluttede den 29. januar 2004 i overensstemmelse med forretningsordenens artikel 29, stk. 2, at udarbejde en udtalelse om »Sameksistens mellem genetisk modificerede afgrøder og, konventionelle og økologiske afgrøder«.

Det forberedende arbejde henvistes til EØSU's Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede **Bernd Voss** til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 21. september 2004.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 413. plenarforsamling den 15.-16. december 2004, mødet den 16. december 2004, følgende udtalelse med 47 stemmer for, 13 imod og 4 hverken for eller imod:

1. Indledning

1.1 EØSU finder det nødvendigt at udarbejde og fastlægge bæredygtige, retligt funderede og gennemførlige regler om sameksistens mellem dyrkningen af genetisk modificerede afgrøder og dyrkningen af konventionelle og økologiske afgrøder samt naturbeskyttelse for hele fødevarerindustrien samt sektorerne landbrug, fiskeri og skovbrug, herunder det farmaceutiske dyrkningsområde, nonfood-produktionen og forskningsområdet.

1.2 Da Kommissionen påtænker at overlade væsentlige aspekter vedrørende sameksistens til de nationale regeringer og for det andet tilstræber at lægge komitologi-proceduren jf. direktiv 2001/18 og direktiverne om afsætning af frø til grund for spørgsmålet om håndteringen af tilfældige eller teknisk uundgåelige forekomster af genetisk modificerede organismer (GMO'er) i GMO-fri frø, der er centralt for den fremtidige tilrettelæggelse af sameksistensen, vil EØSU ikke blive hørt om disse spørgsmål. Det er derfor relevant at tage del i drøftelsen i form af en initiativudtalelse for derigennem at sikre, at der kastes tilstrækkeligt lys over især de økonomiske og sociale aspekter, og Rådet, Kommissionen og Parlamentet delagtiggøres i udvalgets synspunkter.

1.3 Initiativudtalelsen skal både belyse de væsentligste indholdsmæssige aspekter af sameksistensen og indeholde forslag til spørgsmålet om, hvilke af aspekterne der ifølge EØSU bør være underlagt hhv. europæisk og national lovgivning, og hvilke praktiske mål og retningslinjer de berørte erhvervsvirksomheder, navnlig landbruget, har behov for.

1.4 Kommissionen ophævede i maj i år det siden 1998 gældende moratorium for tilladelse til markedsføring af GMO'er som fødevarer og påtænker desuden at tage stilling til, om der

skal gives tilladelse til dyrkning af GMO'er⁽¹⁾, og derfor haster det med at få den praktiske tilrettelæggelse af sameksistensen på plads.

2. Generelle indledende bemærkninger og definitioner

2.1 Med baggrund i den tilladte markedsføring af GMO'er

— til planteavl, mikrobiologisk produktion og dyrehold,

— i forskningsøjemed,

— som fødevarer og foderstof,

— som råstof til andre anvendelsesområder inklusive dyrkning til farmaceutisk produktion,

— med henblik på naturpåvirkning (f.eks. nedbringelse af skadelige stoffer) og

— som hjælpemiddel inden for land- og skovbrug (f.eks. til skadedyrs- og ukrudtsbekæmpelse)

er det nødvendigt at fastsætte bestemmelser vedrørende gennemførelsen af sådanne udsætninger i praksis og håndteringen af de relevante produkter i fødevarer og foderstoffer samt i miljøet.

2.2 På følgende områder gælder der allerede fælles europæiske regler:

— risikovurdering og risikohåndtering⁽²⁾,

⁽¹⁾ Meddelelse om drøftelse om genetisk modificerede organismer og beslægtede emner.

http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action=gettxt=gt&doc=IP/04/11810|RAPID&lg=EN

GVO-tilladelser ifølge EU-lovgivningen – Situationsrapport. http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_stand_gvo_28_01_04.pdf

Spørgsmål og svar om GMO-ordningen i EU.

http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_fragen_antworten_28_01_04.pdf

⁽²⁾ Direktiv 2001/18/EØF af 12. marts 2001 om udsætning i miljøet af genetisk modificerede organismer.

EFT L 106 af 17.4.2001, s. 1.

- godkendelse,
- bestemmelser om mærkning af fødevarer og foderstoffer ⁽¹⁾,
- sporbarhed ⁽²⁾ og
- grænseoverskridende transport uden for EU (implementerer den internationale Cartagena-protokol om biosikkerhed) ⁽³⁾.

2.3 På følgende områder gælder der derimod endnu ikke fælles europæiske regler:

- mærkningsbestemmelser for frø og reproduktionsmateriale. Kommissionen arbejder p.t. på et forslag, der omfatter dette område ⁽⁴⁾ og
- håndteringen i praksis af de økonomiske, sociale og kulturelle konsekvenser af GMO-anvendelse ⁽⁵⁾. Dette emne behandles af medlemsstaternes regeringer og parlamenter inden for rammerne af deres arbejde med gennemførelsen af direktiv 2001/18/EF i national lovgivning og tilrettelæggelsen af samme med særligt fokus på dyrkningsforskrifter og det dermed forbundne civilretlige ansvar.

2.4 Gældende EU-lovgivning slår fast, at GMO'er skal være genstand for en særlig risikokontrol og -vurdering, at der skal etableres risikohåndtering, at mærkning er obligatorisk, og at sporbarhed skal sikres. Lovgivningen tager udgangspunkt i, at det skal være muligt at afstå fra såvel aktiv som passiv anvendelse af GMO'er, og forbyder enhver anvendelse af GMO'er inden for økologisk landbrug og økologisk fødevarerindustri (med undtagelse af enkelte veterinærmedicinske produkter). Den indeholder endvidere mulighed for efter en særskilt vurdering af hvert enkelt tilfælde at stille særlige krav til eller helt forbyde udsættelsen af GMO'er i bestemte områder.

⁽¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1829/2003 af 22. september 2003 om genetisk modificerede fødevarer og foderstoffer.
EUT L 268 af 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1830/2003 af 22. september 2003 om sporbarhed og mærkning af genetisk modificerede organismer.
EUT L 268 af 18.10.2003, s. 24.

Kommissionens forordning nr. 65/2004 af 14. januar 2004 om indførelse af et system til fastlæggelse og tildeling af entydige identifikatorer til genetisk modificerede organismer.
EUT L 10 af 16.1.2004, s. 5.

⁽³⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 1946/2003 af 15. juli 2003 om grænseoverskridende overførsler af genetisk modificerede organismer.
EUT L 287 af 5.11.2003, s. 1.

⁽⁴⁾ Europa-Kommissionen, september 2003, Questions and Answers about GMOs in seeds.
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.getfile=gf&doc=MEMO/03/186|0|RAPID&lg=EN&type=PDF

⁽⁵⁾ Kommissær Fischler, juni 2003, Communication to the Commission on the Co-existence of Genetically Modified, Conventional and Organic Crops (pdf).
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/Communication_Fischler_02_2003.pdf

2.5 GMO'er er levende organismer, som kan reproducere sig og sprede sig i miljøet. De biologiske systemer, hvori disse organismer introduceres som bestanddele, og hvorfra de ikke uden videre vil kunne fjernes igen, kan hverken afgrænses hermetisk eller kontrolleres og styres på samme måde, som det er tilfældet i lukkede videnskabelige, industrielle eller manuelle anlæg. Biosfæren er i princippet et globalt forbundet, åbent system, hvis lovmæssigheder og mekanismer på nuværende tidspunkt kun i begrænset omfang er kendte og kontrollerbare.

2.6 Derfor har den europæiske lovgivningsmyndighed introduceret forsigtighedsprincippet og en individuel vurdering og styring som rettesnor for håndteringen af GMO'er. Endvidere er gennemsigtighed og valgfrihed for så vidt angår anvendelsen af GMO'er blevet tillagt stor vægt.

2.7 Bevæggrunden herfor er, at et flertal af borgerne i EU er skeptiske eller sågar afvisende over for anvendelsen af GMO'er i land- og skovbrug samt til fødevarer og foderstoffer.

2.8 Sameksistensen af husdyrhold og dyrkningsformer med og uden genetisk modificerede organismer vedrører således

- landbrug, skovbrug og fiskeri inklusive ejendomsforvaltning,

- hele fødevarerindustrien (forarbejdning, handel, gastronomi)

- regional og kommunal arealanvendelse og økonomisk udvikling

- forbrugerbeskyttelse og

- naturbeskyttelse

under hensyntagen til de gældende geografiske og tidsmæssige rammer.

2.9 Kommissionen har hidtil gennem ikke-retligt bindende udtalelser reduceret sameksistensen til at omfatte de rent økonomiske aspekter af den sideløbende eksistens af forskellige landbrugsformer. Den foreslår, at reguleringen på disse områder hovedsagelig overlades til de enkelte medlemsstater. Der er imidlertid ikke enighed om denne holdning i Rådet, og den er endvidere genstand for kritik i Europa-Parlamentet ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Europa-Parlamentets udtalelse om sameksistens mellem genetisk modificerede afgrøder og konventionelt og økologisk landbrug (2003/2098(INI)).
EUT C 91 E af 15.4.2004, s. 680.

3. Væsentlige aspekter ved sameksistens (inndeling)

3.1 Den videnskabelige viden

3.1.1 Forudsætningen for en sameksistensordning er, at man har tilstrækkelig videnskabelig viden til at vurdere den geografiske og tidsmæssige spredning og krydsbestøvning af GMO'er fra forskellige plantearter (samt en evt. spredning af mikroorganismer og dyr) samt valide, praksisnære erfaringer og vurderinger af mulige spredningsveje ved produktion, lagring, transport og forarbejdning.

3.1.2 Til dette formål har Kommissionen indhentet forskellige analyser og udtalelser⁽¹⁾, som imidlertid endnu ikke tegner et sammenhængende billede. Der er desuden bestilt yderligere undersøgelser. På den første videnskabelige konference om sameksistens i november 2003⁽²⁾ konstaterede de deltagende videnskabsfolk et stort behov for forskning på området, og de var kun i begrænset omfang i stand til at fremsætte sikre udtalelser om mulighederne for sameksistens. En udtalelse fra Den Videnskabelige Komité fra 2001⁽³⁾ peger på væsentlige usikkerhedsmomenter og lægger sig ikke endegyldigt fast, for så vidt angår de af Kommissionen foreslåede grænseværdier.

3.1.3 Den nuværende viden om krydsbestøvning, spredning og persistens af genetisk modificerede planter har hidtil ikke gjort det muligt at udarbejde pålidelige prognoser om mulighederne for sameksistens.

3.1.4 Dette gælder især med henblik på langsigtede prognoser samt forskellige økosystemer og dyrkningsbetingelser.

3.1.5 Vurderingen af sameksistensen for bestemte GMO'er skal foretages individuelt for hver enkelt planteart, idet der tages hensyn til de regionale forhold og forskellige produktionssystemer. I den forbindelse skal der desuden tages højde for nye egenskaber hos den pågældende sort samt for dermed forbundne ændringer i dyrkningsmetoden (f.eks. anvendelsen af totalukrudtsmidler, der bliver mulig som følge af GMO-plantens resistens over for disse).

3.1.6 Særlige vanskeligheder omkring prognoser og kontrol opstår principielt ved plantearter, som har genetisk udveksling med naturligt forekommende, ikke-kultiverede slægtninge. Raps, hvis genetiske oprindelsessted ligger i Europa, er direkte og indirekte krydset med flere europæiske vilde og dyrkede planter — kål, rybs, sennep (rucola), kiddike, mursennep, svine-

sennep, agersennep, vildkål og gråsennep. Det samme gælder også for eksempelvis roer.

3.2 Risikohåndtering, overvågning og registrering af dyrkning

3.2.1 Identifikation og mærkning af GMO'er er de materielle forudsætninger for gennemførelsen af den i direktiv 2001/18/EF foreskrevne dyrkningsregistrering og overvågning af GMO'er. De er endvidere forudsætning for at kunne trække bestemte GMO'er ud af omløb, såfremt det på grund af ny videnskabelig indsigt eller udløb af den tidsbegrænsede tilladelse måtte blive nødvendigt. Mærkningen af GMO'er med reproduktive egenskaber er således afgørende for effektiv risikohåndtering, især i tilfælde af at der skulle blive behov for at iværksætte nødforanstaltninger. Den kan derfor ikke udelukkende fokusere på spørgsmålet om, hvorvidt resultatet vil være en overskridelse af grænseværdierne for mærkningspligt af fødevarer og foderstoffer eller ej, især ikke da de pågældende grænseværdier med henblik på oplysning af forbrugerne automatisk bortfalder, når en tilladelse udløber.

3.2.2 Der skal ifølge direktiv 2001/18/EF og lignende bestemmelser i andre fællesskabsforordninger og -direktiver foretages en vurdering af de risici, der er knyttet til GMO'er, før der kan gives tilladelse til brugen af dem. Den praktiske gennemførelse af dyrkningen har dog afgørende indflydelse på, om der som foreskrevet i direktivet overhovedet kan iværksættes effektive foranstaltninger til begrænsning af dyrkningen, til begrænsning og overvågning af virkningerne samt til inddragelse af en tilladelse. Spørgsmålet om sameksistens lader sig således ikke begrænse til alene at omfatte de økonomiske aspekter ved dyrkningen, men er derimod en integreret del af den ved lov foreskrevne risikostyring og af de nødvendige forsigtighedsforanstaltninger.

3.3 Sporbarhed og kontrol i fødevarer- og foderstofkæden i form af prøvetagning, test og dokumentation

3.3.1 Direktivet om mærkning og sporbarhed af GMO'er (der indgår i de generelle bestemmelser og krav i fødevarerlovgivningen⁽⁴⁾) foreskriver foranstaltninger til identifikation og mærkning af GMO'er i hele fødevarerekæden. Disse rækker videre end til identifikation af GMO'er i slutproduktet, da mærkningspligten nu også omfatter produkter, i hvilke der ikke længere kan påvises spor af GMO'er i slutproduktet.

⁽⁴⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning nr. 178/2002 af 28. januar 2002 om generelle principper og krav i fødevarerlovgivningen, om oprettelse af Den Europæiske Fødevarer sikkerhedsautoritet og om procedurer vedrørende fødevarer sikkerhed.

⁽¹⁾ Joint Research Centre, 2002, Scenarios for co-existence of genetically modified, conventional and organic crops in European agriculture.

http://www.jrc.cec.eu.int/download/gmcrops_coexistence.pdf
Round Table on research results relating to co-existence of GM and non-GM crops.

http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/news_events/news_programme_en.htm

⁽²⁾ First European Conference on Co-existence of Genetically Modified Crops with Conventional and Organic Crops 13.-14. November 2003, Helsingør, Danmark.
<http://www.agrsci.dk/gmcc-03/>

⁽³⁾ Opinion of the Scientific Committee on Plants concerning the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

3.3.2 De nødvendige oplysninger til identifikation af en GMO samles og offentliggøres i et centralt register. ⁽¹⁾

— ved formering, klargøring, behandling og pakning af frømateriale,

3.3.3 Det Fælles Forskningscenter arbejder p.t. på at standardisere og validere de i denne sammenhæng nødvendige prøvetagnings- og testmetoder.

— ved dyrkning, klargøring, høst og transport af planteprodukterne,

3.3.4 Identifikationen af specifikke DNA eller et specifikt protein i en GMO er med den nuværende analyseteknik teknisk mulig i området fra 0,001 til 0,05 procent af en samlet analyseprøve. Udgifterne til ikke-specifikke, kvalitative test til påvisning af GMO'er udgør p.t. mellem 100 og 150 euro pr. analyse. Udgifterne til specifikke og kvantitative test svinger mellem 250 og 500 euro pr. analyse.

— ved udvælgelse og klargøring af det ved høsten udvundne frømateriale til dyrkning,

— ved opkøb, bearbejdning, lagring og transport af landbrugsråstoffer og -produkter,

3.3.5 Der er stadig store forskelle i EU med hensyn til påvisningsprocedurerens pålidelighed og disponibilitet på hele dyrkningsområdet samt den tekniske kapacitet til deres gennemførelse. Kun i få medlemsstater står de til rådighed i tilstrækkeligt omfang, mens de i nogle medlemsstater slet ikke findes.

— ved den videre forarbejdning af fødevarer og foderstoffer og

— ved emballering, salg og mærkning af de færdige produkter.

3.3.6 I øjeblikket volder især kvantitative og specifikke analyser til påvisning af GMO'er store problemer, og i særlig grad når producenten ikke stiller en egnet påvisningsprocedure eller et tilstrækkeligt referencemateriale til rådighed. Problemet vedrører især GMO'er, som ikke er tilladt i Fællesskabet, men hvis forekomst ikke kan udelukkes i importerede frø eller råstoffer.

3.4.2 På de fleste områder er den bedste faglige praksis i mange henseender allerede reguleret. En supplerende af denne med specifikke bestemmelser for omgangen med GMO'er er en afgørende forudsætning for den praktiske gennemførelse af lovbestemmelserne om risikostyring samt om sporbarhed for og mærkning af GMO'er. Det største behov herfor findes inden for områderne frøproduktion og landbrugsproduktion, men også mht. opkøb, lagring og transport af landbrugsprodukter.

3.4 Bedste faglige praksis inden for landbruget

3.4.3 Resultatet af, men også kravene til bedste faglige praksis afhænger i væsentlig grad af, hvorvidt denne praksis er blevet fulgt i de forudgående produktionstrin.

3.4.1 Bedste faglige praksis skal overholdes i hele fødevarerproduktionskæden

— ved forskning og udvikling, især også ved udsætning af GMO'er i forskningsøjemed (del B 2001/18/EF),

— ved udvikling af frø, især med henblik på det genetiske udgangsmateriales beskaffenhed og de forskellige niveauer af det tilgrundliggende frømateriale,

— ved opretholdelsesavl og — formering.

3.4.4 For at undgå uønsket krydsbestøvning og anden spredning af GMO'er på nytteområder og i miljøet samt for at undgå blanding af GMO-afgrøder med ikke-GMO-afgrøder skal der (under hensyntagen til kulturelle og regionale forhold) iværksættes forskellige tiltag. Kommissionen anfører en ikke-udtømmende liste over disse i sine retningslinjer om sameksistens ⁽²⁾ og opfordrer medlemsstaterne til at udarbejde lignende nationale regler. Disse vedrører både landbrugere, som dyrker GMO'er, og landbrugere, som ønsker at undgå dem i deres produkter. De vedrører desuden maskinstationer og handelsvirksomheder, herunder lager- og transportvirksomheder, samt myndigheder med ansvar for landbrugsområdet og institutioner på landskabs- og naturbeskyttelsesområdet.

⁽¹⁾ Kommissionens beslutning af 23. februar 2004 om fastlæggelse af de nærmere bestemmelser for, hvorledes de registre med oplysninger om genetiske modifikationer i GMO'er, som er omhandlet i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/18/EF, skal fungere (meddelt under nummer K(2004)540) (2004/204/EG). EUT L 65 af 3.3.2004, s. 20.

⁽²⁾ Kommissionens henstilling af 23. juli 2003 om retningslinjer for udvikling af nationale strategier og bedste praksis for sameksistens mellem genetisk modificerede afgrøder og konventionelt og økologisk landbrug (meddelt under nummer K(2003) 2624). EUT L 189 af 29.7.2003, s. 36.

3.5 Beskaffenhed, kontrol og mærkning af frø

3.5.1 Frø udgør starten af produktionskæden. De formerer sig afhængigt af sorten med faktor 40 til 1 000 og kan undertiden ligge i jorden i lang tid. Hvis der er tale om fremmedbestøvere, vil GMO'er i frø bestøve dyrkede naboplanter og beslægtede vilde arter, såfremt der i nærheden vokser sådanne. I den forbindelse kan frø og pollen spredes over store afstande. Alle forskere er enige om, at forekomsten af GMO'er i frø på grund af disse rumlige og tidsmæssige faktorer spiller en afgørende rolle for sameksistensen.

3.5.2 Direktiv 2001/18/EF gør det muligt at fastlægge grænseværdier for bestemte produktgrupper, under hvilke der ikke er krav om mærkning med GMO-indhold, hvis bestemte forudsætninger er opfyldt. For fødevarer og foderstoffer blev der i forordningen om genetisk modificerede fødevarer og foderstoffer ⁽¹⁾ samt sporbarhed ⁽²⁾ fastlagt en grænseværdi på 0,9 %.

3.5.3 Kommissionen har inden for rammerne af retningslinjerne for frø og planteforædlingsmateriale foreslået ligeledes at fastlægge grænseværdier for GMO-mærkning i frø på mellem 0,3 og 0,7 %. På grund af retlige betænkeligheder trak Kommissionen i oktober 2003 dette forslag tilbage og udarbejdede et nyt forslag. Dette indeholdt dog kun grænseværdier for rapsfrø og majsfrø på 0,3 %. Kommissionen trak imidlertid også dette forslag tilbage i september 2004. Der påtænkes nu yderligere konsekvensanalyser med henblik på at bygge beslutningen på et mere solidt videnskabeligt grundlag og navnlig få et mere præcist billede af de økonomiske virkninger. Det står klart, at fastsættelsen af renhedskrav til ikke-genmodificerede frø har afgørende betydning for, om sameksistens mellem visse plantearter og produktionsformer overhovedet vil være mulig, og hvilke omkostninger der vil være forbundet hermed.

3.5.4 Der er blandt medlemsstaternes regeringer og de berørte organisationer og virksomheder forskellige holdninger til spørgsmålet om, hvorvidt der skal fastlægges grænseværdier for det tilfældige og teknisk uundgåelige indhold af GMO'er i frø og i givet fald om grænseværdiernes niveau.

3.5.5 Ved mærkningen af frø er der ikke — ligesom ved fødevarer og foderstoffer — tale om at informere slutbrugerne af hensyn til disses valgfrihed. Derimod er mærkningen en væsentlig oplysning for dem, der i henhold til lovbestemmelserne sætter GMO'er ud i miljøet, og for de myndigheder, der er ansvarlige for direktivet om udsætning i miljøet af genetisk modificerede organismer. Manglende oplysninger om forekom-

sten af GMO'er i visse frø gør deres lovbestemte registrering, overvågning (Post-Market Monitoring) og — i tilfælde af et senere forbud — tilbagekaldelse til en praktisk umulighed.

3.5.6 Hvis en GMO eksempelvis på et senere tidspunkt viser sig at være et allergen, eller hvis overførslen af dens egenskaber til beslægtede vilde plantearter fører til en konkurrencefordel og dermed til uønskede forskydninger af den økologiske ligevægt, ville den pågældende GMO skulle forbydes og trækkes tilbage fra markedet. Til dette formål ville grænseværdier på det af Kommissionen foreslåede område være fuldstændigt uacceptabelt. Går man ud fra, at samtlige frø fra den pågældende plantearart er forurenede med op til en halv procent af denne GMO, ville der skulle træffes tilbagekaldelses- og nødforanstaltninger for hele høsten og samtlige frø fra denne plantearart.

3.5.7 Praktiske erfaringer med tilbagekaldelse i USA viser både vanskelighederne og de mulige omkostninger ved en sådan foranstaltning. Efter at USA's miljøstyrelse (United States Environmental Protection Agency — US EPA) i 2000 forbød anvendelsen af det genmodificerede majsfrø »Starlink« pga. risikoen for allergiske reaktioner, opstod der omkostninger på omkring 1 mia. dollar i hele produktionskæden. Forurenede frø og afgrøder blev i stor stil opkøbt og fjernet fra markedet. Alligevel har det til dato ikke vist sig muligt at slippe helt af med forureningen. I USA blev der i 2003 fundet spor af »Starlink« i mere end 1 % af de undersøgte prøver.

3.5.8 Derudover har forekomsten af GMO'er i ikke genetisk modificerede frø afgørende indvirkning på omkostningerne for landbrugets forædlings- og forarbejdningsindustri. Såfremt alle ikke genetisk modificerede produkter alligevel skal have undersøgt deres GMO-forureningsgrad rutinemæssigt med henblik på at sikre, at de ikke overskrider de opstillede mærkningsgrænseværdier for fødevarer og foderstoffer på 0,9 % og den tilsvarende lavere forureningsgrad for ufærdige produkter, bliver resultatet enorme udgifter til test og kontrolforanstaltninger.

3.5.9 GMO-forureningen af konventionelle og biologiske frø vil desuden spille en vigtig rolle ved identificeringen af forvolderen af de økonomiske skader i forbindelse med overtrædelse af mærkningsgrænseværdierne for fødevarer og foderstoffer samt af de heraf følgende lavere grænseværdier, som kræves af handels- og forarbejdningsvirksomhederne. Formodede skadevoldere vil naturligvis først kræve bevis for, at skaderne ikke snarere skyldes frømaterialelets beskaffenhed end overførsel af GMO'er på marken.

⁽¹⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1829/2003 af 22. september 2003 om genetisk modificerede fødevarer og foderstoffer.

EUT L 268 af 18.10.2003, s. 1.

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1830/2003 af 22. september 2003 om sporbarhed og mærkning af genetisk modificerede organismer.

EUT L 268 af 18.10.2003, s. 24.

3.5.10 Endelig har forekomsten af GMO'er i konventionelle og biologiske frø en negativ indvirkning på landbrugernes muligheder for plantning og avl af egne frø. Den oprindelige forurening kan akkumuleres i den følgende generation, navnlig når der dertil kommer yderligere forurening fra de tilstødende marker. Dette kan ikke alene føre til betydelige økonomiske tab for de berørte landbrugere, men ville også forringe frømaterialelets mangfoldighed og lokale tilpassethed.

3.6 Produkt- og miljøansvar

3.6.1 Ifølge direktiv (85/374/EØF) om produktansvar kan producenterne af og de markedsføringsansvarlige for GMO'er gøres ansvarlige for fejlbehæftede produkter, hvis der er tale om en culpøs eller uagtsom handling, der har ført til skader på liv, helbred og ejendom.⁽¹⁾ Dette ansvar begrænser sig imidlertid til de slutprodukter, der er bestemt til privat brug og forbrug, og omfatter derfor hverken frø eller finansielle skadevirkninger som følge af en forringelse af høstens og dens afledte produkters værdi.

3.6.2 Denne fælles og udtømmende begrænsning af produktansvaret gør det vanskeligt at indføre nationale bestemmelser om GMO-leverandørers direkte ansvar også for civile retlige skader og pålægger brugerne (landbrugere) som umiddelbare producenter af slutproduktet det samlede civile retlige ansvar.

3.6.3 »Udsætning i miljøet, transport og markedsføring af genetisk modificerede organismer som defineret i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/18/EF« er omfattet af det nye direktiv 2004/35/EF om miljøansvar, som bemyndiger medlemsstaterne (men ikke enkeltpersoner) til at forpligte de ansvarlige til bortskaffelse og afhjælpning af miljøskader, såfremt de har handlet forsætligt eller uagtsomt, og det er muligt at fastslå årsagssammenhængen mellem skaden og de enkelte operatørers aktiviteter.⁽²⁾ Medlemsstaterne skal gennemføre dette direktiv senest den 30. april 2007. Hvis der er givet tilladelse til udsætning af en GMO i EU, vil dette som regel udelukke tilfælde af uagtsomhed og forsætlighed, medmindre de særlige regler for udsætning overtrædes. EØSU har allerede i sin udtalelse om direktivet om miljøansvar⁽³⁾ slået fast, »at definitionen af biodiversitet bør omfatte virkningen af genetisk modificerede organismer på såvel kort som lang sigt«.

⁽¹⁾ Rådets direktiv af 25. juli 1985 om tilnærmelse af medlemsstaternes administrativt eller ved lov fastsatte bestemmelser om produktansvar (85/374/EØF).
http://europa.eu.int/eur-lex/da/consleg/main/1985/da_1985L0374_index.html

⁽²⁾ Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2004/35/EF af 21. april 2004 om miljøansvar for så vidt angår forebyggelse og afhjælpning af miljøskader, EUT L 143 af 30.4.2004, s. 56-75, jf. artikel 3 og 4 samt bilag III.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=32004L0035&model=guicheti

⁽³⁾ Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om miljøansvar for så vidt angår forebyggelse og afhjælpning af miljøskader« (KOM(2002) 17 endelig – 2001/0021 (COD)), CES 868/2002, EFT C 241 af 7.10.2002, s. 37-45.

3.7 Civilretligt ansvar

3.7.1 Uønsket forekomst af GMO'er i produkter, produktionsanlæg og dyrkningsområder kan medføre økonomiske tab for landbrugere, forarbejdere og forhandlere af fødevarer og foderstoffer, såfremt dette vanskeliggør, hæmmer eller umuliggør produktion og salg af produkter uden genteknik eller kræver særlige foranstaltninger til kontrol og rensning. Den kan desuden nødvendiggøre udgiftskrævende foranstaltninger til retablering af den oprindelige tilstand i områder, hvor udsætningen af GMO'er ikke er tilladt eller planlagt (f.eks. økologisk følsomme områder).

3.7.2 Forsikringsbranchen udelukker i øjeblikket muligheden for en forsikring mod sådanne civile retlige krav.

3.7.3 Kommissionen forestiller sig, at det civile retlige ansvar for disse omkostninger skal reguleres af medlemsstaterne. Det er åbenlyst, at dette vil påvirke konkurrencesituationen inden for Fællesskabet. Forskellige nationale regler på dette område kan medføre betragtelige fordejligheder af konkurrencen i det indre marked samt retsikkerhed i de tilfælde, hvor årsag og virkning overskrider Fællesskabets indre grænser.

3.7.4 Individuelt ansvar for omkostninger, som andre må afholde som følge af skadeforebyggelse (tests, kontroller og andre foranstaltninger til forebyggelse af krydsbestøvning og forurening med GMO'er), er næppe juridisk gennemførligt. I modsætning til reguleringen af faktisk opståede skader kan der ikke gennem almindeligt gældende ansvarsregler kompenseres for disse betydelige omkostninger, som vil opstå i alle de regioner, hvor der dyrkes GMO'er. De berørte landbrugere, virksomheder og myndigheder kan dog få kompensation gennem fonde for udgiftsdeling, der finansieres af de ansvarlige virksomheder og landbrugere.

3.8 Samfunds- og driftsøkonomiske omkostninger

3.8.1 Dyrkningen af GMO'er vil gøre det nødvendigt at iværksætte foranstaltninger til kontrol og forebyggelse af uønsket forekomst af GMO'er inden for hele fødevarer- og foderstofproduktionsområdet og kan derudover få konsekvenser for markedssituationen i bestemte områder og for bestemte produktionsformer og produkttyper (f.eks. regionale kvalitetsmærker og biologisk landbrug og produktion). Ud over de erhvervsdrivende vil dette også påvirke forskellige myndigheder og institutioner i medlemsstaterne og Fællesskabet.

3.8.2 Nogle af de foranstaltninger til kontrol og forebyggelse, der skal sikre sameksistens, indebærer radikale ændringer i den landbrugsmæssige, håndværksmæssige og industrielle praksis og tradition. De økonomiske, sociale og kulturelle konsekvenser for især landbrugerne og de ikke-industrialiserede fødevarerproducenter er ikke hidtil blevet systematisk undersøgt og beskrevet. Dette forekommer dog stærkt påkrævet, hvis man skal undgå uønsket påvirkning af disse overlevelses- og konkurrenceevne samt af markeds- og prisstrukturen.

3.8.3 Der er behov for en detaljeret oversigt over disse omkostninger til vurdering af, hvilke foranstaltninger og forskrifter der er mest hensigtsmæssige og effektive til sikring af sameksistens. For øjeblikket foreligger der kun få og spredte oplysninger og vurderinger. (1)

3.8.4 EØSU mener, at en omfattende oversigt over og vurdering af de omkostninger, der vil opstå for de enkelte erhvervsdrivende i bestemte produktionsformer og regioner samt for det offentlige som følge af sameksistensforanstaltninger, er en ufravigelig forudsætning for at skabe en fremtidsorienteret og bæredygtig sameksistensordning. Der er behov for klarere samt mere forpligtende og troværdige bestemmelser om, hvem der skal afholde, henholdsvis slippe for disse omkostninger.

3.8.5 EØSU er enig med Kommissionen, når denne i sine retningslinjer om sameksistens anfører: »Under indførelsen af en ny produktionstype i en region bør de erhvervsdrivende (landbrugere), der indfører den nye produktionstype, som et generelt princip bære ansvaret for gennemførelsen af de forvaltningsforanstaltninger på bedrifterne, der er nødvendige for at begrænse genflowet. Det bør være muligt for landbrugerne selv at vælge den foretrukne dyrkningsform uden derved at tvinge nabobedrifter til at fravige allerede indførte dyrkningsstrukturer.«

3.8.6 En stigning i produktionsomkostningerne som følge af de nødvendige sameksistensforanstaltninger må ikke væltes over på forbrugerpriserne. Det ville indebære indskrænkning af valgfriheden, især for de socialt set svagere forbrugere. Landbrugsmæssig og ikke-industrialiseret produktion af fødevarer uden genteknik bør ikke trues af omkostnings- og prisforhøjelser og tvinges ind i en niche.

4. EØSU's anbefalinger

4.1 Principper for sameksistens

4.1.1 Sameksistensreglerne bør hente inspiration i principperne om forsigtighed, opretholdelse af den naturlige og opdyr-

kede biologiske mangfoldighed, omkostningsreduktion, fremme af økonomiske og sociale muligheder, fremme af regional mangfoldighed og økonomisk ansvarlighed samt forurenere betaler-princippet og være udformet med sigte på langsigtet bæredygtighed, effektivitet, praksisnærhed og fejlsikkerhed.

4.1.2 De nødvendige foranstaltninger og medfølgende omkostninger skal principielt afholdes af de økonomiske aktører, som i kraft af markedsføringen og anvendelsen af GMO'er gør foranstaltningerne nødvendige. De bør så vidt muligt ikke belaste dem, der ønsker at producere og konsumere GMO-frit, og må ikke medføre øgede produktionsomkostninger og prisforhøjelser for de pågældende. De bør heller ikke afholdes af skatteyderne.

4.1.3 Foranstaltninger til forhindring af forekomst og spredning af GMO'er bør principielt finde sted på det niveau, hvor de medfører færrest mulige omkostninger og har den bedst mulige virkning.

4.1.4 I tilfælde, hvor dyrkningen af en GMO gør produktionen af planter af samme eller beslægtet art uden genteknik umulig eller uforholdsmæssigt vanskelig, bør den forbydes.

4.2 Etablering af videnskabelige data og anvendelse af den nuværende viden

4.2.1 Så længe der arbejdes ud fra ufuldstændige, videnskabelige data, eller sådanne overhovedet ikke foreligger, bør forsigtighedsprincippet finde anvendelse ved tilrettelæggelsen af betingelserne for sameksistens med en målsætning om at undgå at foretage ændringer, der ikke eller kun vanskeligt kan omgøres, og hvis konsekvenser for sameksistensen ikke kan vurderes i tilstrækkeligt omfang. Denne forsigtighed bør også omfatte de økonomiske, sociale og lokalkulturelle aspekter af sameksistens.

4.2.2 Kommissionen opfordres til at fremlægge et sammenhængende, tværfagligt, videnskabeligt og praksisorienteret forskningsprogram, som lukker de store huller, vi har i vores viden om sameksistens.

4.2.3 Udtalelsen fra Den Videnskabelige Komité for Planter (2), som Kommissionen henviser til i debatten om grænseværdierne for GMO'er i frø, er utilfredsstillende. Den besvarer ikke spørgsmålet om, hvilke grænseværdier der kræves for mærkning, hvis bestemmelserne i direktiv 2001/18 skal overholdes. Udtalelsen giver heller ikke svar på, hvilke forurenninger af frø der i praksis fører til hvilke forurenninger i afgrøden og i slutproduktet. Kommissionen bør derfor igen forelægge præcise spørgsmål herom for Den Videnskabelige Komité.

(1) Generaldirektoratet for Landbrug, »Economic Impacts of Genetically Modified Crops on the Agri-Food Sector« (2000).
<http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/gmo/fullrep/index.htm>

(2) Udtalelse fra Den Videnskabelige Komité for Planter om »the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds«.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/scp/out93_gmo_en.pdf

4.7 Bestemmelserne om civilretligt ansvar skal uden undtagelser dække ydelsen af erstatning for økonomiske tab

4.7.1 GMO'ers formeringsevne og det forhold, at uønskede forekomster kan medføre økonomiske tab for de berørte parter, nødvendiggør en tilpasning af medlemsstaternes bestemmelser om civilretligt ansvar, så de omfatter denne skadetype.

4.7.2 Reglerne om civilretligt ansvar skal sikre, at de implicerede kun kan gøres ansvarlige, såfremt de er i stand til at forebygge mulige skadevirkninger. Ansvar for anvendelsen af bedste faglige praksis og evt. yderligere krav til den markedsførende part bør påhvile anvenderen af GMO'en. Ansvar for skader, der måtte opstå trods overholdelse af bedste faglige praksis, bør derimod påhvile den markedsførende part. Dette kan eventuelt kræve en tilpasning af fællesskabslovgivningen på ansvarsområdet.

4.7.3 For så vidt angår økonomiske tab, der opstår som følge af markedsføring eller anvendelse af GMO'er, skal der principielt dokumenteres forsikringsdækning eller en lignende ansvarsdækning.

4.8 De samlede omkostninger til sameksistens skal beregnes, minimeres og fordeles efter forurenere-betaler-princippet

4.8.1 Kommissionen opfordres til at fremlægge en bred og systematisk vurdering af omkostninger, ændrede markedsvilkår og konsekvenser for de forskellige grene og driftsformer inden for landbruget og fødevarerindustrien, især for små og mellemstore virksomheder, det traditionelle landbrug inkl. deltidslandmænd, den traditionelle, ikke-industrialiserede fødevarerproduktion, det økologiske landbrug og økologisk fødevarerproduktion samt for frøproduktions- og frøavlbedrifter. Den bør navnlig også omfatte indvirkningerne på beskæftigelsen.

4.8.2 Endvidere bør Kommissionen redegøre for, hvilke indvirkninger de nødvendige sameksistensforanstaltninger og adskillelsen af produktionsmidler og varestrome vil få for opnåelsen af målene for den fælles landbrugspolitik og reformen heraf. Der skal her især tages højde for indvirkningerne på virksomhedsstrukturerne samt på lokale og regionale dyrknings-, forarbejdnings-, oprindelses- og kvalitetssikringsprogrammer samt på mærkningen heraf.

4.8.3 Kommissionen opfordres endvidere til at gøre rede for, hvordan ekstraomkostningerne i forbindelse med sameksi-

stensen skal kompenseres og fordeles efter forurenere-betaler-princippet, og hvilke foranstaltninger der er nødvendige for troværdigt at forebygge negativ indvirkning på priserne for fødevarer uden GMO'er i det indre marked.

4.8.4 Ved vurderingen af, om bestemte foranstaltninger lever op til proportionalitetsprincippet, skal der tages hensyn til konsekvenserne for den samlede produktionskæde.

4.9 Anbefalinger om lovgivning på EU-plan og nationalt plan

4.9.1 Følgende af sameksistensens aspekter bør reguleres på EU-plan:

- mærkningsforskrifter for forekomst af GMO'er i ikke genetisk modificerede frø,
- renhedsforskrifter for ikke genetisk modificerede frø med henblik på tilfældig forekomst af GMO'er inden for rammerne af de nuværende frødirektiver,
- de påkrævede mål, resultater, retslige rammebetingelser og mindstestandarder for god faglig praksis ved dyrkning af GMO'er og finansieringen af de heraf følgende ekstraomkostninger,
- det civilretlige ansvar, der påhviler såvel anvenderen af GMO'en som den markedsførende part, for skader, der kan opstå i forbindelse med sameksistens.

4.9.2 Følgende af sameksistensens aspekter bør reguleres på nationalt plan:

- særlige foranstaltninger til forebyggelse af uønsket krydsbestøvning og udbredelse af GMO'er, afhængigt af de regionale vilkår,
- regionale bestemmelser om dyrkning af bestemte GMO'er afhængigt af økonomisk hensigtsmæssighed og det regionale cost-benefit-forhold ved dyrkningen og de påkrævede forebyggende foranstaltninger; bestemmelserne kan også omfatte forbud mod dyrkning af bestemte GMO'er,
- foranstaltninger til beskyttelse af naturområder i henhold til direktiv 92/43 om naturtyper og vilde dyr og planter⁽¹⁾ og direktiv 79/409 om beskyttelse af fugle⁽²⁾ samt andre økologisk følsomme områder, samt
- foranstaltninger til beskyttelse af regionale økonomiske og kulturelle interesser.

⁽¹⁾ Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter, EFT L 206 af 22.7.1992, s. 7-50. http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DA&numdoc=31992L0043&model=guicheti

⁽²⁾ Rådets direktiv 79/409/EØF af 2. april 1979 om beskyttelse af vilde fugle, EFT L 103 af 25.4.1979, s. 1-18. http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DA&numdoc=31979L0409&model=guicheti

5. De praktiske og aktuelle aspekter af sameksistensen

5.1 Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg inviterede i juli 2004 aktører fra hele den berørte produktionskæde til en høring for at danne sig et konkret billede af den nuværende og den forventede fremtidige situation. Høringen mundede bl.a. ud i følgende konklusioner:

5.2 Tests og sporing af GMO gennem hele produktionskæden vil under alle omstændigheder medføre betydelige ekstraomkostninger. Simple, kvalitative tests koster i dag mellem 100 og 150 euro, mens prisen for differentierede og kvantificerede tests ligger på mellem 250 og 400 euro. Her gælder hver enkelt prøve kun en bestemt gensekvens. Testomkostningerne stiger i takt med antallet af muligt foreliggende GMO'er.

5.3 Det første tilfælde, hvor man har måttet trække en GMO tilbage fra markedet som følge af dens sundhedsskadelige virkninger («Starlink»-majs i USA), har indtil videre forårsaget udgifter på over 1 mia. dollar. Mere end to år efter indførelsen af tilbagetrækningsforanstaltningerne er det dog stadig ikke lykkedes at fjerne denne GMO helt fra markedet.

5.4 Såvel størrelsen som fordelingen af udgifterne til tests og sporing afhænger i høj grad af, om fraværet af GMO i visse produkter er den almindeligt accepterede og fastholdte standard på markedet, hvorfra der kun afviges undtagelsesvis, eller om producenterne, forarbejderne og forhandlerne skal påvise fraværet af GMO i hvert enkelt tilfælde.

5.5 Efter en GMO's introduktion på markedet er det i princippet ikke længere muligt at garantere, at andre sorter er absolut frie for denne GMO. Det er derimod muligt at begrænse den tilfældige og teknisk uundgåelige GMO-forurening til et niveau, der ligger under den i praksis gennemførlige påvisningsgrænse på 0,1 %.

5.6 Friholdelse af frø for utilsigtede sammenblandinger med GMO-frø stiller frøproduktionen over for betydelige ekstra udfordringer. Jo lavere den fastsatte grænseværdi er, desto større er udgifterne til forebyggelse og kontrol ved frøproduktion og -formering.

5.7 Afhængigt af den enkelte plantearts formeringsform er det kun muligt at sikre GMO-frie frø, såfremt der holdes en betydelig afstand mellem afgrøderne og sikres en fuldstændig adskillelse i de efterfølgende klargørings-, paknings- og salgsprocesser. I disse processer skal både ISO-standarderne og HACCP-protokollerne, som delvis stadig er under udvikling, og den eksterne kontrol overholdes.

5.8 En ledende international frøproducent har udtrykkeligt påpeget, at det er nødvendigt at fastholde renhedsgarantier på påvisningsgrænsen på 0,1 % også i USA, hvor der dyrkes store mængder af GMO, og i virksomheder, der klargør GMO-frø i de samme anlæg.

5.9 På nuværende tidspunkt findes der hverken inden for EU eller på internationalt plan bindende, praktisk anvendelige grænseværdier og standarder for GMO-forurening ved frøproduktion. Reglerne for kontrol af frø i EU-medlemsstaterne er i øjeblikket indbyrdes forskellige. Myndighedernes håndtering af forurening (godkendelsen svinger mellem under 0,1 % og 0,5 %) varierer også.

5.10 Mens frøproducenterne for tiden kategorisk afviser at garantere, at deres produkter er fuldstændig frie for GMO, er det lykkedes i Italien — gennem direkte forhandlinger mellem den italienske landbrugsorganisation, Coldiretti, og ledende frøproducenter — at opnå en aftale om sådanne garantier, som skal kontrolleres af tredjemand. I Østrig har markedsføring af frø, som indeholder GMO (mere end 0,1 % i prøver), været forbudt ved forordning siden 2002. På trods af en intensiv kontrol er der siden da ikke blevet konstateret nogen overtrædelse heraf.

5.11 Ekstraomkostningerne i forbindelse med frøproduktion og -formering ligger ifølge industrien på mellem 10 % og 50 %.

5.12 I tilfælde af kommerciel anvendelse af GMO i en region skal der ved formering af frø uden genteknologi anvises store beskyttede dyrkningsområder, hvilket allerede i dag er praksis med forskellige afgrøder i forskellige lande. Det er frem for alt nødvendigt med særligt store afstande ved dyrkningen af raps.

5.13 Alle markedsdeltagerne med undtagelse af frøproducenterne mener, at overholdelsen af strengere renhedsforskrifter for frø (mærkning af påvisningsgrænsen på 0,1 %) er en afgørende forudsætning for den fremtidige sikring af GMO-frie produkter.

5.14 Ved opkøb og forarbejdning af majs opstår der ekstraomkostninger på ca. 3 euro pr. ton alene til sikring af, at produkternes GMO-indhold ligger under 0,1 %, således som det kræves af producenterne af fødevarer, stivelse og foderstoffer. Disse omkostninger vil stige væsentligt i takt med en større anvendelse af GMO i landbruget. Ydermere er der — alt efter jordloddens størrelse — risiko for omkostninger på mellem 150.000 euro til 7,5 mio. euro i det tilfælde, hvor der alligevel sker en forurening ud over det garanterede tolerance-niveau.

5.15 Parallelt opkøb af genmodificerede og ikke-genmodificerede råstoffer i samme område synes ikke at være praktisk mulig. En fuldstændig adskillelse af opkøb, høst, tørring og transport er nødvendig.

5.16 Allerede nu sikrer opkøbsvirksomheder og — kooperativer, at deres produkter er GMO-frie ved at indgå kontraktmæssige aftaler med de bedrifter, de anvender som leverandører. Man har bl.a. etableret en positivliste over godkendte og kontrollerede frøsorter samt et komplet kontrolsystem lige fra dyrkning til levering og modtagekontrol.

5.17 Ifølge opkøbsvirksomhederne er det kun muligt at sikre produkter med et GMO-indhold, der ligger under den grænseværdi, som i dag accepteres af deres kunder, gennem en regional adskillelse af GMO-fri og GMO-holdig dyrkning. Omkostningerne ved en sådan dyrkningsstyring anslås til at ligge på mellem 150 til 250 euro pr. hektar. Ekstraudgifterne til adskillelse af transport og oplagring skønnes til at ligge på mellem 10 og 20 euro pr. ton.

5.18 Tilsvarende identitetssikring og kvalitetssikringssystemer findes også i forarbejdningsleddet som f.eks. i møllerne. Møllernes kunder forventer i dag renhedsgarantier på mellem 0,1 og max. 0,5 %. Dette medfører standardiserede PCR-prøver og sporbarhedsprøver af alle leveringer. Endvidere foretages der en kontrol af leverandørerne, som normalt skal påvise, at de udelukkende køber og forarbejder GMO-frie produkter. Ved transporten undgås der så vidt muligt kritiske punkter med risiko for sammenblanding og forurening som f.eks. i speditions- og havnelagre, hvor også genmodificerede varer omlades.

5.19 Møllernes udgifter til renholdelse vurderes i forbindelse med majs til i øjeblikket at ligge på 2,50 euro, som skal lægges oven i de ekstra tillæg (se ovenfor), som forlanges af leverandørerne. Da disse omkostninger kun kan væltes over på den del af produkterne, for hvilke der kræves en sådan garanti, men opstår for hele den forarbejdede mængde, er de i dag betydeligt højere for ikke-genmodificerede slutprodukter (majsgryn udgør f.eks. kun 50 % af det forarbejdede produkt), dvs. meromkostningerne (2,50 + 3,00 = 5,50 euro) beløber sig her til 11 euro pr. ton majsgryn. Hvis der alligevel sker en forurening over den garanterede renhedsgrense af produkter, der er blevet leveret til kunderne, kan risikoen alt efter partiets størrelse og videreforarbejdningen af disse råstoffer løbe op på et tocifret millionbeløb. Det er på nuværende tidspunkt ikke muligt at forsikre sig mod sådanne risici.

5.20 Forarbejdernes forsigtige indkøbspolitik medfører, at hele områder, hvor der på grund af GMO-dyrkning er en

forhøjet risiko for forurening, i givet fald udelukkes fra indkøb, uafhængigt af den reelle forurening af enkeltpartier fra disse regioner. Alene en prøvedyrkning af genmodificeret hvede i en tysk delstat resulterede i, at den største tyske gruppe af møllere ikke længere får leveret hvede fra den pågældende region.

5.21 De fleste store europæiske detailleverandørers og mærkevarereproducenters politik om principielt at garantere for fravær af GMO i deres produkter har i de senere år ført til etableringen af omfattende kvalitetssikringssystemer, i hvilke de enkelte virksomheder årligt investerer et tocifret millionbeløb. Systemerne består af såvel et komplet dokumentations- og kontrolsystem for leverandørerne som af regelmæssige stikprøver af de tilbudte produkter. Hidtil har kunderne som regel ikke mærket noget til disse ekstraomkostninger. Der har indtil videre ikke fundet nogen systematisk kvantificering af de enkelte produkter og produktgrupper sted.

5.22 Set ud fra regionernes synspunkt er forudsætningerne for en sameksistens af genmodificeret og ikke-genmodificeret dyrkning meget forskellige. Navnlig i regioner med små bedrifter synes en parallel dyrkning inden for samme region at være umulig. Ifølge matriklen over landbrugsjord er eksempelvis 90 % af dyrkningsarealerne i Toscana »uegnede til sameksistens«. Det samme gør sig også gældende i andre europæiske regioner. Man må ligeledes huske på, at de teknisk krævende foranstaltninger til adskillelse, kontrol og afgrødeplanlægning ofte er uoverkommelige for netop de små bedrifter og landmænd, der har landbrug som bierhverv. Dette gælder ligeledes for den regionale, håndværksprægede forarbejdning af landbrugsprodukter.

5.23 De regionale kvalitetsmærker og oprindelsesgarantier, der spiller en stadig større rolle for markedsføringen af dyre kvalitetsprodukter, har indtil videre kategorisk afvist at anvende GMO. Både for så vidt angår de reelle produktionsomkostninger og disse produkters image ville en anvendelse af GMO i de pågældende oprindelsesregioner få enorme negative virkninger. Dette er en medvirkende årsag til, at mange europæiske regioner efterhånden har erklæret sig for GMO-frie områder, selv om retsgrundlaget herfor stadig er omstridt og kræver en regulering gennem europæisk og national lovgivning. Muligheden for, at enkelte bedrifter kan skabe enorme ekstraudgifter og risici for mange naboer og virksomheder i en region gennem dyrkning af GMO, som er tilladt i henhold til EU-lovgivning, synes for de berørte at være særdeles belastende og undergravende for den sociale stabilitet.

5.24 Muligheden for, at fremtidige GMO-sorter, i modsætning til de nuværende, også af sundhedsmæssige årsager (f.eks. såkaldte farmaceutiske sorter) skal adskilles hermetisk fra fødevarer- og foderstofproduktionen, hvilket allerede har skabt nye alvorlige problemer og usikkerhedsmomenter i USA, vækker særlig bekymring hos såvel de regionale myndigheder som hos landbrugsorganisationerne og forarbejderne.

5.25 I visse EU-medlemsstater er der vedtaget en lovgivning, som regulerer sameksistensen, eller også er lovgivningsproceduren næsten afsluttet. Allerede nu er der en tendens til meget

forskellige retsregler og procedurer i de enkelte lande. Forskellene kan ikke forklares ud fra regionale særpræg. En nødvendig harmonisering til sikring af sameksistensen synes allerede uundgåelig.

5.26 Sameksistensen af dyrkningsmetoder med og uden GMO og muligheden for GMO-frie fødevarer er et erklæret politisk mål i EU. Hvis det viser sig, at dette mål ikke kan nås gennem den gældende lovgivning, vil det være i forbrugernes, landbrugernes og de øvrige økonomiske aktørers interesse, at de pågældende forordninger og direktiver efterses i god.

Bruxelles, den 16. december 2004

Anne-Marie SIGMUND

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

BILAG

til Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse

Følgende ændringsforslag blev forkastet af plenarforsamlingen, men opnåede mere end en fjerdedel af de afgivne stemmer:

Punkt 3.5.10

Udgår.

Begrundelse

Hvis man går ud fra, at der ved fastsættelsen af grænseværdier for udgangsmaterialer tages hensyn til krydsbestøvning af tilstødende jorder, og at der ved sameksistensbestemmelserne er taget højde for utilsigtet forurening, er den bekymring, der gives udtryk for i dette punkt, uberettiget.

Afstemningsresultat

For: 25

Imod: 55

Hverken for eller imod: 10

Punkt 4.2.1

Udgår.

Begrundelse

I forbindelse med tilladelse af GMO'er på markedet vil der blive kigget på alle aspekter, som kan have negative følger for menneskers og dyrs sundhed, samt på miljøvirkningerne. Der er ingen grund overhovedet til at fremhæve forsigtighedsprincippet i denne forbindelse. 100 % sikkerhed kan alligevel ikke garanteres og er heller ikke særlig realistisk.

Afstemningsresultat

For: 22

Imod: 60

Hverken for eller imod: 5
